

Innhold

1 Innledning

2 Undersøkellesområdet, naturgitte forhold

3 Sentrum – periferi

3.1 Sentralsted, tettsted – knutepunkt

3.2 Senter – periferi som system

3.3 Gården, tettsted, sentrum. Sentralstedet
– sosiale og politiske hierarkier

3.4 Byen – det urbane konseptet – definisjon

3.5 Byen i norsk forskningshistorie

3.5.1 Strandstedsteorien

3.5.2 Kongelige anlegg (kongesagatradisjonen)

3.5.3 Kirkens rolle som byskaper og byutvikler

3.5.4 Oppsummering, diskusjon av byen i norsk forskningshistorie

3.6 Periferarkeolog – sentrumsarkeolog. Et faglig og organisatorisk dilemma

4 Påvise sentra gjennom arkeologiske kilder

4.1 Påvise forhistoriske sentra og sentralbygder

4.2 Påvise historiske sentra. Arkeologien og de skrevne kildene

4.2.1 Hvordan påvise og tolke middelaldersentra gjennom arkeologiske metoder

5 Metode og mål for det videre arbeidet

6 Jernaldersamfunnet

6.1 Resurser, samfunn og økonomi i jernalderen

6.1.1 Landbruket

6.1.2 Marine ressurser

6.1.3 Fjellet

6.2 Vareutveksling, handel, økonomisk system

6.3 Sosial lagdeling, territorial ledelse, tidlige statsdannelser

7 Lokalisere jernalderens sentra – Metoder

7.1 Sentra indikert gjennom ”rike” gravfunn

7.2 Sentra indikert ut fra kvantitative analyser av gravfunn

7.3 Sentra indikert av faste fornminner

7.3.1 Store gravminner – storhaugsentra

7.3.2 Bygdeborger

7.3.3 Nausttufter

7.3.4 Ringformete tun

7.3.8 Hallen

7.4 Nomenklatur og senter

7.4.1 Huseby og utskyldsrike.

7.4.2 Kultiske sentra

7.5 Grunlaget for videre undersøkelse

8 Eldre jernalder

8.1 Innledning

8.1.1 Bosetnings- og befolkningsutvikling

8.1.2 Samfunnsorganisasjon

8.2 Rogaland

8.2.1 Dalane og Jæren

8.2.2 Ryfylke

8.2.3 Nord-Rogaland

8.2.4 Karmsund eller Jæren? vurdering av makt og velstandsforhold i Rogaland

8.3 Hordaland

8.3.1 Sunnhordland og Hardanger

8.3.2 Midhordland – Bergensområdet

8.3.3 Voss og Vossestrand

8.3.7 Nordhordland

8.4 Sogn og Fjordane

8.4.1 Sogn

8.4.2 Sunnfjord

8.4.3 Nordfjord

8.5 Møre og Romsdal

8.5.1 Sunnmøre

8.5.2 Romsdal og Nordmøre

8.6 Sammenfatning og tolking av eldre jernalders sentrale steder

8.6.1 Sentra på bakgrunn av produksjon og omsetting landbruks- og naturressurser

8.6.2 Sentralsteder basert på religiøs virksomhet

8.6.7 Sentralsteder basert på kontroll av farleier og ferdselsveger

8.7 Storbonde eller kriger? Om sosial posisjon og krigsmakt som grunnlag for sentraldannelser

9.0 Yngre jernalder

9.1 Innledning

9.1.1 Samfunnsforhold

9.1.2 Kongsgårder på Vestlandet

9.1.3 Produksjon – økonomi – varedistribusjon

9.1.7 De nye byene

9.2 Rogaland

9.2.1 Bakgrunnsmateriale, gjennomgang

9.2.2 Dalane

9.2.3 Sør-Jæren

9.2.4 Midt-Jæren

9.2.5 Nord-Jæren med øyene i søndre del av Boknafjorden

9.2.6 Ryfylke

9.2.7 Nord-Rogaland – Området nord for Boknafjorden

9.2.8 Rogaland: Diskusjon – Konklusjon

9.3 Hordaland

9.3.1 Sunnhordland og Hardanger

9.3.2 Midhordland

9.3.3 Voss og Vossestrand

9.3.7 Nordhordland

- 9.3.8 Hordaland – Diskusjon, konklusjon
- 9.4 Sogn og Fjordane
 - 9.4.1 Sogn
 - 9.4.2 Sogn – Diskusjon, – konklusjon
 - 9.4.3 Sunnfjord
 - 9.4.4 Nordfjord
 - 9.4.5 Nordfjord – Diskusjon, konklusjon
- 9.5 Møre og Romsdal
 - 9.5.1 Sunnmøre
 - 9.5.2 Sunnmøre – Diskusjon, konklusjon
 - 9.5.3 Romsdal
 - 9.5.4 Nordmøre
 - 9.5.5 Møre og Romsdal – Diskusjon, konklusjon
- 9.6 Yngre jernalder på Vestlandet. Oppsummering – Diskusjon – Konklusjon
 - 9.6.1 Kongs- og adelsgårder og administrative sentra kjent fra skriftlige kilder
 - 9.6.2 Sentralsteder basert på religiøs virksomhet
 - 9.6.3 Sentra på grunnlag av råstoff og spesialisert produksjon
 - 9.6.4 Handelsveier og knutepunktfunksjoner
 - 9.6.5 Sentralsteder basert på makt og kontroll over farleier
 - 9.6.6 Vikingtogene og internasjonale kontakters betydning for senterdannelser

10 Fra eldre til yngre jernalder – diskusjon, konklusjon

11 Middelalder

Innledning

- 11.1.1 Fra forhistorisk tid til middelalder
- 11.1.2 Folkeøkning og ekspansjon, produksjon og handel
- 11.1.3 Tørrfisk – den første storskala eksportvaren fra Norge
- 11.1.4 Kongens rolle for varehandel og byoppkomst
- 11.1.5 Religionsskiftet og kirkens rolle som ”byskaper” og ”byfyller”
- 11.2 Middelalderens administrative, sakrale og økonomiske (gods) dannelser) rurale sentra
 - 11.2.1 Kongs- og lendmannsgårder på Vestlandet
 - 11.2.2 Kirkelige sentra
 - 11.2.3 Diskusjon og sammenlikning på grunnlag av tidligere sentraddannelser og middelalderens administrative og kirkelige rurale sentra
- 11.3 Byer og kaupsteder på Vestlandet. Bakgrunn for utvelgelse
 - 11.3.1 Egersund
 - 11.3.2 Stavanger
 - 11.3.3 Notow/Gloppe
 - 11.3.4 Bergen
 - 11.3.5 ”Lusakaupangen”
 - 11.3.6 Borgund
 - 11.3.7 Veøy
- 11.4 Diskusjon middelalderstedene

12 Gjennom forhistorisk tid til middelalder – fra storgårder og sentrale bygder til byer og kaupsteder

Forkortelser

Litteratur

Appendiks

- 1 Graver med våpen mellom 400 og 600 e.Kr.
- 2 Våpengraver, merovingertid, Rogaland
- 3 Insulære vikingtidsfunn
- 4 Yngre jernalders våpengraver

Summary

Stedsregister